CONSIDERAŢII ASUPRA EVOLUŢIEI CADRULUI JURIDIC AL SINDICALISMULUI IN ROMÂNIA (1921 – 1924)

EM. BOLD ŞI T. RĂŢOI

În istoria socială a României interbelice, un capitol care oferă un larg cîmp de cercetare este acela care se referă la sindicalism. Se poate spune că, pe acest teren, istoriografia marxistă românească a studiat cu atenţie anumite aspecte ale situaţiei sindicalismului în perioada dată, şi, fără a ajunge la o sinteză de proporţii, a avut rezultate notabile. Un element asupra căruia ni se pare că există mai puţină lumină în istoriografia noastră actuală este cel privitor la cadrul juridic al sindicalismului. Deşi sînt cîteva studii şi lucrări[1] care conţin opinii ce nu pot fi eludate, în legătură cu legea sindicatelor profesionale din 26 martie 1921 şi legea persoanelor juridice din 6 februarie 1924, totuşi nu este de omis faptul că opiniile de care am amintit nu sînt consideraţii de natură să vizeze evoluţia sindicatelor, în funcţie de cadrul lor juridic, ci conţin mai mult referiri tangenţiale. Iată de ce, ne-am propus ca părerile ce vor fi exprimate în cele ce urmează, neîndoios nu pentru a suplini întru totul această lacună, să fie direcţionate de constatarea că în legătură cu cadrul juridic al sindicalismului, recte legislaţia care-l stabileşte, sînt încă multe laturi demne de a fi reliefate. Fără a avea pretenţia unei abordări exhaustive a problemei, considerăm că pentru legislaţia care în perioada interbelică a urmărit concretizarea, în limite burgheze, este adevărat, a coloanei vertebrale a mişcării asociative din România, dintre toate elementele pasibile de cercetare, o evaluare corectă şi, pe cît posibil, de ansamblu a sa, este de utilitate indubitabilă. Vizăm, prin urmare, o astfel de analiză, pornind de la premiza că o evaluare are avantajul de a grupa în jurul său o serie de aspecte importante şi că oferă o bună explicaţie uneia din cauzele esenţiale care au determinat ca evoluţia sindicatelor din România să străbată un anumit curs.

În România burgheză, cadrul juridic al sindicalismului, cu toate laturile sale pozitive şi cu toate marile lui lipsuri a fost stabilit şi, respectiv, amendat prin două legi : *Legea sindicatelor profesionale* din mai 1921 şi *Legea persoanelor juridice* din februarie 1924. Situate în timp, una faţă de cealaltă,

---

[1] D. Şandru, *Contribuţii la cunoaşterea legislaţiei româneşti în perioada stabilizării relative a capitalismului*, în „Anuarul Inst. de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol" din Iaşi, 5, 1968, p. 161 ş.u. ; D. V. Firoiu, *Legislaţia privind conflictele de muncă*, în „Anale de istorie", 4, 1966, p. 50 ; M. C. Stănescu, *Mişcarea muncitorească din România în anii 1921—1924*, Edit. politică, Bucureşti, 1971, p. 30—31 ; Ilie Ceauşescu, N. Petreanu şi colab., *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii în România, 1864—1944*. Edit. ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 90—97 şi 114—116.

la o distanţă foarte scurtă, cele două legi prezintă, aşa cum se va vedea, mari deosebiri. Subliniem că aceste deosebiri ni se par demne de relevat, încă de la început, întrucît în ele îşi găseşte originea evoluţia mişcării sindicale pe un anumit făgaş, după primul război mondial. Incontestabil că influenţa celor două legi asupra sindicalismului a fost diferită. Faptul este pe deplin explicabil. Legile menţionate au fost adoptate în condiţii diferite, au constituit obiectul preocupărilor unor guverne diferite şi, mai ales, au răspuns unor necesităţi şi scopuri diferite.

Avînd semnificaţia de primă încercare importantă de reglementare a activităţii sindicale în România, proiectul legii asociaţiilor profesionale[2] a fost prezentat parlamentului în martie 1921 şi adoptat în mai acelaşi an. Avea ca autori pe Gr. Trancu-Iaşi, ministrul muncii în guvernul Averescu şi pe D. R. Ioaniţescu, raportor[3].

În concepţia autorilor legii din 20 mai 1921, sindicatul era o asociaţie cu caracter pur profesional; el era precis delimitat în raport cu asociaţiile de ajutorare şi cu organizaţiile politice sau religioase, avînd atribuţii legate exclusiv de apărarea intereselor profesionale ale membrilor. Sindicatul trebuia, potrivit legii, să se înscrie riguros tendinţei de apărare a legalităţii burgheze[4] (art. 1). Proclamînd libertatea de a face parte, de a nu face parte, sau de a înceta de a face parte dintr-o asociaţie profesională, articolul 2 recunoştea dreptul de asociere „tuturor persoanelor fizice sau morale care exercită aceeaşi profesie, profesii similare sau conexe“, profesiunilor libere, lucrătorilor salariaţi ai statului, judeţelor sau comunelor şi altor servicii publice. Funcţionarilor publici le era rezervat un tratament separat, urmînd ca pentru ei să fie elaborat un statut de asociere special[5]. Alte prevederi determinau ca prin modul de elaborare legea să despartă libertatea de asociere de exercitarea drepturilor politice. Orice persoană, în funcţie de principiile şi preferinţele sale politice, deşi membră a sindicatului, putea să desfăşoare o activitate politică compatibilă cu interesele oricărui partid, dar numai şi numai în interiorul partidului respectiv[6]. Altminteri, libertatea de asociere nu era afectată, în anumite limite, de naţionalitate, vîrstă şi sex[7]. Era prohibit, în schimb, accesul unor persoane de altă naţionalitate spre organele de conducere ale asociaţiei. Din acest motiv, ca şi pentru scoaterea sindicatelor de sub influenţa socialiştilor şi comuniştilor, legea stabilea că puteau beneficia de calitatea de conducător al asociaţiei numai persoanele care aveau cetăţenie română, erau majore, cu plenitudinea drepturilor civile, care au exercitat profesiunea în mod real cel puţin un an înaintea alegerii şi care nu suferiseră vreo condamnare pentru crimă sau alte infracţiuni[8]. Foarte importante pentru economia legii erau

---

[2] Conform afirmaţiilor lui D. R. Ioaniţescu, proiectul de lege a asociaţiilor profesionale nu reprezenta o creaţie exclusivă a lui Gr. Trancu-Iaşi. Acesta prelua *ad literam* proiectul depus de „Blocul Federaţiei“, în sesiunea ordinară din octombrie 1920 (v. „Monitorul oficial“ nr. 48, Dezbaterile Adunării Deputaţilor, Sesiunea ordinară prelungită 1920—1921, şedinţa din 28 feb. 1921, p. 965.

[3] *Idem*, p. 981.

[4] *Idem*, p. 998.

[5] *Idem*, p. 981.

[6] *Idem*, p. 999.

[7] *Idem*, p. 981.

[8] *Idem*, p. 984—985.

dispozițiile privitoare la acordarea personalității juridice. Asociațiile puteau obține capacitatea juridică doar prin îndeplinirea unui minim de forme. Această condiție rezulta, potrivit expunerii de motive a legii, din avantajele mari ce le căpăta asociația profesională cu capacitate juridică, avantaje care, rău canalizate, puteau „constitui un adevărat pericol social"[9]. De aceea, articolele 7–15 conțineau o serie de prevederi, relativ ușoare, ce trebuiau satisfăcute și care priveau : actele necesare asociației ce se constituia, statutele, tabelele cu administratorii, conducătorii și membrii asociației, procedura ce trebuia urmată pentru acordarea personalității juridice, precum și posibilitățile de recurs în cazul unei încheieri nefavorabile[10]. Se stipula, de asemenea, prin art. 16, că orice schimbare de statut, personal de administrație sau de conducere trebuia anunțată, situație în care se relua procedura de la inscriere[11]. La rîndul lor, art. 25–30 prevedeau în detaliu avantajele ce rezultau din calitatea de persoană juridică, menționîndu-se că asociațiile profesionale fără această calitate, în mod automat, nu puteau beneficia de ele[12]. Un alt aspect important al legii, dizolvarea asociațiilor profesionale, era dezvoltat la art. 41–47. Legea prevedea, pe de o parte, posibilitatea unei dizolvări voluntare, hotărîtă de adunarea generală a asociației ; pe de altă parte, în cazul în care sindicatul, potrivit viziunii legii, era întemeiat „pe o cauză, ori în vederea unui obiect ilicit, contrar legilor țării, bunelor moravuri sau ordini publice", dizolvarea era dictată de instanțele judiciare[13]. La art. 59–63, legea conținea prevederi referitoare la înființarea uniunilor, federațiilor și grupărilor de asociații profesionale[14].

Elaborată din cu totul alte motive decît legea sindicatelor profesionale, Legea persoanelor juridice a fost prezentată în parlament în februarie 1924 și adoptată în aceeași lună, în a 6-a zi a sa, avînd ca autori pe G. G. Mîrzescu, ministrul justiției în guvernul liberal și pe M. Djuvara, raportor. Noua măsură a guvernului liberal nu era o măsură specială, relativă doar la sindicate. Ea cuprindea în sfera sa și asociații de altă natură, fiind întemeiată pe noua Constituție din 1923 al cărui articol 29 statua că „dreptul de asociere liberă nu implică în sine dreptul de a crea persoane juridice. Condițiunile în care se acordă personalitate juridică se vor stabili prin lege specială"[15]. Sindicatele, ca organizații ce se constituiau prin inițiativă particulară, erau considerate persoane juridice de drept privat. Ca atare, modul în care ele cădeau sub incidența legii reclama o influență directă a acesteia asupra lor, în sensul că actul recunoașterii presupunea în mod necesar o autoritate înlocuitoare a statului, spre deosebire de cazul persoanelor juridice de drept public care luau ființă prin lege[16]. Măsura din 6 februarie a guvernului liberal prevedea

---

[9] *Idem*, p. 999–1000.
[10] *Idem*, p. 982–983.
[11] *Idem*.
[12] *Idem*, p. 986–987.
[13] *Idem*, p. 989–990.
[14] *Idem*, p. 992–993.
[15] *Idem* nr. 46, Dezbaterile Adunării Deputaților, Sesiunea ordinară prelungită, 1923–1924, p. 1295.
[16] *Idem*, p. 1293.

că autoritatea necesară recunoaşterii trebuia să fie tribunalul. De asemenea, se stipula că decizia acestuia se putea da numai după ce se cerea avizul ministerului în competenţa căruia intra scopul asociaţiei şi în urma stabilirii concluziilor ministerului public cu privire la statute, acte constitutive, alegerea organelor de direcţie şi administraţie şi scop[17]. Procedura aceasta, evident anevoioasă, era legată de interpretarea în conformitate cu care înregistrarea persoanelor juridice nu putea fi „o simplă formalitate, ci o cercetare judecătorească a condiţiilor cerute de lege“[18]. Maniera relevată nu îşi găsea similar în nici o legislaţie străină. Sub aceleaşi prevederi intrau şi sindicatele deja existente la data promulgării legii persoan elor juridice, în baza altor măsuri legislative. Art. 2 stipula că pentru a fi recunoscute asemenea asociaţii erau obligate ca, în termen de 6 luni, să pună la dispoziţia grefei tribunalului de care aparţineau toate datele referitoare la: administraţia lor principală, titlul, statute, acte constitutive şi alte informaţii necesare[19]. Persoanele juridice astfel constituite şi recunoscute puteau beneficia de toate drepturile ce concurau la realizarea scopului lor în limite legale. Baza stabilirii drepturilor era teoria specialităţii, în funcţie de scopul asociaţiei. Legea recunoştea însă, că toată această delimitare a specialităţii în funcţie de scop era o chestiune delicată pe care nu o rezolvase decît în mică măsură. De aceea, în faţa unei asemenea dificultăţi, întregul rol de adaptare la necesităţile sociale şi juridice revenea jurisprudenţei care, în fiecare speţă, „avea libertatea de a decide în mod concret ce anume intra în specialitatea unei persoane juridice[20], cu alte cuvinte, ce drepturi îi reveneau. Mai departe, exercitarea drepturilor era, la rîndul său, grevată de alţi factori ca, de pildă, condiţia constituirii organelor de direcţie. Activitatea lor, riguros supravegheată, era considerată însăşi activitatea persoanei juridice. Prevenirea eventualelor agitaţii fiind un scop esenţial, legea stabilea că adunarea generală, ca organ de conducere a sindicatului, nu se putea convoca în condiţiile expresiei voinţei a mai puţin de 1/5 din numărul membrilor asociaţiei. Fracţiunea de 1/5 nu se putea micşora, ceea ce nu era valabil şi pentru situaţia inversă[21]. Statul îşi rezerva un drept de control a asociaţiilor în aşa fel încît, ele să se administreze şi să-şi îndeplinească menirea în conformitate cu statutele şi cu actele administrative şi, în acelaşi timp, să nu lucreze împotriva bunelor moravuri, ordinii publice şi siguranţei sale[22]. În mod concret, organele care îndeplineau acest rol erau ministerul competent şi Comisia superioară a persoanelor juridice. Relativ la controlul exercitat şi pe baza lui, legea stabilea (art. 53) şi cazurile de dizolvare a sindicatelor. Aceasta putea fi: dizolvarea prin decizia asociaţiei, de plin drept şi dizolvare prin judecată. Al treilea caz, care din raţiuni lesne de înţeles este şi cel mai important, se baza pe art. 26 care prevedea că „în cazuri urgente“, cînd se putea constata că o persoană juridică îşi desfăşura „activitatea împotriva bunelor moravuri, ordinii publice şi siguranţei statului, Consiliul de miniştri, cu avizul Comisiei superioare a persoanelor juridice“,

[17] *Idem*, p. 1318—1319.
[18] *Idem*, p. 1295.
[19] *Idem*, p. 1318.
[20] *Idem*, p. 1298.
[21] *Idem*, p. 1304.
[22] *Idem*, p. 1321.

era în măsură să interzică „funcţionarea persoanei juridice pînă la intrarea ei în lege“[23]. În asemenea situaţii, după cum însuşi legiuitorul mărturiseşte, nu mai putea fi vorba de o cercetare a unor obiective înscrise în statut, ci „de sancţiuni exemplare, de penalităţi exemplare care să servească nu numai la represiunea, dar şi la prevenirea delictelor sau crimelor“[24]. Toate cîte au fost subliniate pînă aici erau prevederi cărora trebuiau să se conformeze atît asociaţiile profesionale ce urmau să se înfiinţeze în baza legii persoanelor juridice, cît şi cele existente în baza legii sindicatelor profesionale din mai 1921. Anticipativ, se poate spune că aceasta din urmă îşi restrîngea sfera. Înaintea oricăror consideraţii pe care le generează această afirmaţie, este necesar însă, o apreciere asupra celor două legi sub aspectul contextului in care au fost elaborate, al necesităţilor din care au izvorît şi, mai ales, sub acela al urmărilor lor.

Pornind de la aceste puncte de reper, prima constatare care se impune ar fi diferenţa de context şi necesităţi. Între ele, pentru fiecare lege în parte, nu poate trage o linie de demarcaţie precisă şi de aceea trebuie privite în conexiunea lor.

Este un fapt de necontestat, că dincolo de interesele politice de partid, legea sindicatelor profesionale a fost consecinţa unor imperative ale vremii. Aşa cum se ştie, în faţa României imediat postbelice stăteau spre a fi rezolvate mari probleme, ce reclamau o multitudine de măsuri. Eforturile naţiunii trebuiau îndreptate spre realizarea deplină a unităţii, spre rezolvarea unor importante probleme economice, specifice sfîrşitului războiului ca şi structurii economiei româneşti şi, în aceeaşi măsură, spre asanarea profilului social al ţării de rămăşiţele sale, în aşa fel încît, România să-şi facă o intrare demnă in contemporaneitate. În sumul de măsuri generate, după cum se vede obiectiv, şi luate, între anumite limite, de clasele conducătoare în aceşti ani, se înscrie şi promulgarea legii sindicatelor. La timpul respectiv, clasele conducătoare, guvernul Averescu mai ales, care-i era autor, şi-au pus mari speranţe in ea. Pentru că, mai întîi, legea era considerată ca o importantă posibilitate ce putea fi întrebuinţată în refacerea şi consolidarea economică a ţării. Expunerea sa de motive preciza că „dezvoltarea tehnică, perfecţionarea utilajului, sporirea producţiei prin bunăvoinţa lucrătorilor şi punerea la adăpost prin convenienţele create de perfecţionarea tehnică, fixarea condiţiilor de muncă prin regulamente de atelier sau prin convenţii colective, prin înlăturarea concurenţei patronale şi uvriere, toate aceste probleme serioase ale vieţii industriale sînt în căderea asociaţiilor profesionale care sînt chemate a le soluţiona“[25]. Evident, la acest capitol, interesul economic al claselor conducătoare este indubitabil. În al doilea rînd, legea era preconizată ca o importantă măsură de ordin social. În condiţiile în care în peisajul mişcării asociative nu era nici o reglementare legislativă notabilă, măsura guvernului Averescu venea să suplinească o lacună. Era aceasta o măsură de prevedere

[23] *Idem*, p. 1324.
[24] *Idem*, p. 1302.
[25] Toma Riconte, *Mişcarea sindicală. Sindicalismul reformist. Sindicalismul revoluţionar*, Edit. „Curierul juridic“, Bucureşti, 1940, p. 100 ; v. şi „Monitorul oficial“, nr. 48, Dezbat. Adun. Deput., sesiunea ordinară 1920—1921, p. 995.

socială, izvorîtă din cerinţele vremii, un reflex al creşterii deosebite a rezistenţei şi a tendinţei solidarizării forţelor muncitoreşti. Fireşte, peste acestea nu se putea trece cu uşurinţă[26]. Fără îndoială, sînt alte motive care au determinat, ca, în concepţia guvernului Averescu, legea sindicatelor să aibă o importanţă aparte. Avem în vedere în primul rînd necesitatea unificării legislative a statului întregit[27] şi în al doilea rînd, ideea cu circulaţie în epocă, conform căreia, reglementarea dreptului de asociere trebuia să constituie o bază pentru viitoarele măsuri sociale[28]. Apreciată deci, din aceste puncte de vedere, legea sindicatelor are nu numai o semnificaţie particulară, rezultată din reglementarea unui drept recunoscut îndeobşte ca natural al clasei muncitoare, dar şi o semnificaţie care se înscrie în planul mai larg al procesului de modernizare a statului român. Privind-o din acelaşi unghi, se poate afirma că şi legea persoanelor juridice urmăreşte un scop asemănător aşa cum încearcă să convingă legiuitorul. Nu se poate contesta că legea persoanelor juridice a urmărit, ca şi legea sindicatelor, acest ţel. Numai că, nu acesta a fost elementul esenţial al promulgării legii, ci limitarea pe căi juridice a dezvoltării mişcării asociative.

În acest sens, legea persoanelor juridice, faţă de legea sindicatelor din 1921, vine cu o gamă întreagă de schimbări, privind procedura necesară la recunoaşterea persoanei juridice, precum şi alte aspecte pe care ea le incumbă. În parlament, discutarea acestor probleme a trezit în rîndurile opoziţiei o reacţie deosebită. Amploarea discuţiilor a fost cu atît mai mare, cu cît, guvernul liberal a încercat să-şi treacă „opera“ foarte repede şi cît mai discret cu putinţă. Ministrul justiţiei, G. G. Mîrzescu, a refuzat să acorde deputaţilor, din opoziţie bine reprezentaţi de D. R. Ioaniţescu şi dr. N. Lupu, un termen minim de studiere detaliată a legii şi acest lucru a făcut ca ea să fie adoptată fără obişnuita discuţie generală[29]. Este şi motivul pentru care, la discuţia pe articole, deputaţii au atacat cu vehemenţă dispoziţiile vexatorii ale legii persoanelor juridice, dispoziţii avînd drept scop substituirea dispoziţiilor similare din legea sindicatelor.

Înainte de toate, legea liberalilor a mărit mult imixtiunea puterii administrative în recunoaşterea persoanelor juridice. Coroborat cu Constituţia ţării şi cu legea sindicatelor profesionale, acest fapt apare ca nejustificat. Pentru că, dacă se ia în considerare că acestea două recunoşteau dreptul muncitorilor „de a se constitui în mod liber în sindicate profesionale, fără a avea nevoie de vreo prealabilă autorizare“, concluzia care se degajă este că orice intervenţie a autorităţii administrative era exclusă, aşa cum era valabil pentru oricare legislaţie democrat-burgheză străină[30]. În legea persoanelor juridice, deşi se stabilea, prin art. 1, că asociaţiile profesionale erau

---

[26] „Monitorul oficial“ nr. 72, Dezbat. Adun. Deput., şedinţa din 25 martie 1921, p. 1453—1454.

[27] *Idem*, nr. 48, sesiunea ordinară 1920—1921, p. 997.

[28] Idem, p. 965—966 ; v. şi G. Strat, *Evoluţia dreptului de asociaţiune în România*, Tip. Rom. Unite, Bucureşti, f. a., p. 11.

[29] „Monitorul oficial“ nr. 46, Dezbat. Adun. Deput., sesiunea ordinară prelungită, 1923—1924, p. 1342. De altfel, membrii Senatului au refuzat discutarea proiectului legii.

[30] Arh. statului Bucureşti, Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, dos. nr. 228/1927, f. 9—17.

persoane juridice de drept privat, ceea ce după principiile de drept însemna reducerea la minimum a imixtiunii administrativului în viața persoanelor juridice, totuși, o serie de dispoziții prevăzute de art. 3, 10, 15, 53, 89 și mai ales în 26 punea sindicatul, încă de la formarea sa, sub incidența puterii administrative. După cum sublinia I. I. Mirescu, președintele Confederației Generale a Muncii, într-un memoriu privitor la legea persoanelor juridice și înaintat ministrului justiției, „începînd cu avizul ministerului competent (art. 1) și sfîrșind cu dizolvarea pe cale de decizie a puterii executive (art. 53)", nu se putea „face un pas fără voia și știrea autorității"[31]. Însemna că, pe o cale lăturalnică, se instituia tutela administrativă în materie sindicală, ceea ce era incompatibil cu dreptul însuși de liberă asociere profesională.

În strînsă legătură cu lărgirea prerogativelor administrativului și ca o expresie a acestei lărgiri, era îngreunarea formalităților presupuse de recunoaștere. Axul acestei tendințe consta în mutarea atribuțiilor rezultate din actul de recunoaștere, de la judecătoria de ocol, organul pe care legea sindicatelor profesionale îl desemna în acest scop, la tribunal. Se viza ca recunoașterea să nu mai fie o cercetare relativ sumară a obiectului sindicatului, o înregistrare pur și simplu ca în condițiile legii sindicatelor ci, o cercetare scrupuloasă a măsurii în care erau respectate dispozițiile de ordine publică. În urma legii din 1921, simpla vizare a statutelor sindicatelor și inscrierea lor în registrul special de către judecătorul de ocol investeau asociațiile cu capacitate juridică[32]. Lipsurile proprii vechi proceduri de recunoaștere a persoanelor juridice, prin votul parlamentului, din punctul de vedere al asociațiilor profesionale, erau suplinite de fapt, acum, prin legea Trancu-Iași. La 6 februarie 1924, guvernul liberal înlocuind dispozițiile legii sindicatelor stabilea o procedură mult mai greoaie. Pentru a căpăta personalitate juridică, sindicatele trebuiau să aibă o decizie motivată a tribunalului în teritoriul căruia se aflau, în timp ce, uniunilor le era necesară decizia curții de apel respectivă. La deciziile tribunalului acordat, în prealabil, avizul Ministerului muncii, iar în cazul uniunilor, avizul Comisiei superioare a persoanelor juridice de pe lîngă Ministerul justiției. În ambele cazuri era nevoie de concluziile Ministerului public (de interne). Procedura mai presupunea și o serie de cheltuieli pentru acte, un minimum de 20 de membri asociați, ca și un patrimoniu care să acopere, materialmente, cel puțin parțial scopul pentru care sindicatul se înființa[33]. Este observabil, credem, că în locul formalităților relativ simple[34] din legea sindicatelor care, după opinia îndreptățită a lui I. I. Mirescu corespundeau în bună măsură însăși gradului de cultură al clasei muncitoare din România, făcînd în acest fel accesibil spiritul sindicalizării, legea persoanelor juridice înscria un sistem complicat, greoi și chiar costisitor[35]. El permitea nenumărate subterfugii, un tratament discriminatoriu pentru asociație în

[31] *Idem.*

[32] G. Strat, *op. cit.*, p. 12.

[33] Toma Riconte, *op. cit.*, p. 103 ; G. Tașcă. *Politica socială a României. (Legislația muncitorească)*, București, 1940, p. 104 ; D. R. Ioanițescu, *Partidele politice și politica socială*, în vol. *Un deceniu de politică socială românească*, Tip. Rom. Unite, București, 1930, p. 62—63.

[34] C. Titel-Petrescu, *Clasa muncitoare și politica socială*, în vol. *Un deceniu..*, p. 126.

[35] Arh. statului București, Oficiul de studii sociale și relații internaționale, dos. nr. 228/1927, f. 9—17.

raport cu ministerul public, ceea ce făcea ca în actul recunoaşterii, rolul decisiv să-l aibă ministerul. Aşa cum remarca Grigore Iunian, în cadrul dezbaterilor din Adunarea Deputaţilor pe marginea legii, sindicatul, partea cea mai interesată în fond pentru a fi legalizată, nu avea decît în cazuri rare dreptul de a-şi apăra interesele. dar şi atunci numai dacă era întrebat[36]. Documentele relevă cu pregnanţă cum, invariabil, filiera recunoaşterii începea la poliţia sau siguranţa statului unde, nu de puţine ori, avizul favorabil era refuzat[37].

În afară de formalităţile greoaie amintite, legea personajelor juridice prezintă şi alte particularităţi. De o mare importanţă este aceea, conform căreia legalizarea sindicatelor trebuia să se facă în funcţie de o serie de condiţii precis subsumate necesităţii respectării ordinii publice. La prima vedere, sub acest raport, legea din 6 februarie 1924 nu se deosebea de cea precedentă. Ambele se bazau pe una din cerinţele Tratatului de pace de la Versailles şi anume acea cerinţă prevăzută de art. 427 şi care stipula recunoaşterea dreptului de asociere numai în condiţiile respectării ordinii publice[38]. Deosebirea provenea din marea întindere pe care noţiunea de ordine publică o căpăta în cadrul legii Mîrzescu. Mai mult de 2/3 din ea erau consacrate definirii ordinii publice, fără a se preciza care a fost criteriul călăuzitor[39]. Asociată cu dreptul de control al statului asupra existenţii şi funcţionării sindicatelor, această extensiune neobişnuită a ordinii publice atribuia legii persoanelor juridice, mai ales dacă se ia în considerare şi modul de exercitare a controlului, caracterul unei măsuri represive. Este un adevăr că inspectorii ministerului competent care beneficiau de atribuţiile exercitării acestui control răstălmăceau în limite foarte largi litera legii. Adesea activitatea sindicatelor era supravegheată începîndu-se cu modalitatea constrîngerii şi terminîndu-se cu dizolvarea.

În privinţa dizolvării, legea persoanelor juridice aducea modificări esenţiale. Astfel, faţă de legea asociaţiilor profesionale care proclama amănunţit două posibilităţi de dizolvare — statutară şi judiciară — măsura liberalilor îmbogăţea sfera dizolvării cu încă două feluri — de plin drept şi prin decizia puterii executive. Primul fel avea în vedere situaţiile în care numărul membrilor asociaţiilor scădeau sub minimum. În acest punct, legea era extrem de dezavantajoasă întrucît situaţiile de scădere a numărului de membri sub minimum erau foarte dese, datorită caracterului sezonier al muncii, persecuţiilor patronale, poliţieneşti sau şomajului, iar reînfiinţarea sindicatului presupunea formalităţile cunoscute[40]. Al doilea caz era la fel de dezavantajos

---

36 „Monitorul oficial" nr. 46, Dezbat. Adun. Deput., sesiunea ordinară, 1923—1924, p. 1375.

37 Arh. Ministerului sănătăţii, Fond Ministerul muncii, dos. nr. 530/1936, f. 7 ; dos. nr. 587/1936, f. 4 ; dos. nr. 154/1935, f. 24 ; dos, nr. 584/1936, f. 8.

38 Arh. statului Bucureşti, Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, dos, nr. 228/1927, f. 9—17.

39 „Monitorul oficial", nr. 46, Dezbat. Adun. Deput., sesiunea ordinară 1923—1924, p. 1381.

40 Arh. statului Bucureşti, Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, dos, nr. 228/1927, f. 17.

pentru că, în baza art. 26, considerat de Gr. Iunian cheia întregii legi[41], şi la recomandarea Comisiei superioare a persoanelor juridice, în împrejurări declarate urgente, puterea executivă beneficia obligatoriu de atribuţia de a interveni şi suspenda sau dizolva persoanele juridice. Era o situaţie în care legea făcea loc arbitrariului administrativ mai mult decît în oricare alt punct al său, determinînd chiar ca dizolvarea judiciară să devină oarecum inoperantă[42]. Originea acestui fapt consta în aceea că, privind o varietate de asociaţii, ce puteau desfăşura activităţi de tot felul, de unde şi restricţiile exagerate prevăzute, legea persoanelor juridice se întindea în perimetrul unei alte legi, speciale şi se repercuta negativ asupra sindicatelor, ameninţîndu-le în însăşi existenţa lor[43].

Cu prevederile sale, care au fost doar în linii generale prezentate şi caracterizate, legea persoanelor juridice, ca şi legea sindicatelor, şi-a pus profund amprenta asupra cadrului juridic al sindicatelor. Aşa după cum se va constata, între ele se interpune numai o perioadă de numai de trei ani. În aprecierea mai exactă a celor două legi, perioada aceasta scurtă devine extrem de sugestivă mai ales dacă se iau în considerare consecinţele lor în planul mişcării sindicale româneşti.

Fără îndoială, în substanţa sa, legea sindicatelor este o lege burgheză. Acest caracter ce respiră din întreaga ei economie, este ilustrat cu pregnanţă de anumite capitole care privesc, de pildă, controlul activităţii sindicale, penalităţile sau dizolvarea. Tot atît de adevărat este şi faptul că, referitor la libertatea sindicală, legea era insuficientă[44], permiţînd, în limite ce nu se pot contesta, ca agenţii de poliţie să intervină şi să controleze modul de desfăşurare a adunărilor sau chiar să le suspende, susţinîndu-şi cu motivaţii facile. Dealtfel, după cum se ştie, interpretarea şi aplicarea legilor în alt spirit decît acela existent pe hîrtie erau dominante ale legalităţii burgheze şi, se subînţelege că de la această regulă, legea sindicatelor nu făcea excepţie. Totuşi, aşa cum am mai subliniat, ea a răspuns unor necesităţi indiscutabile, proprii procesului de dezvoltare a României postbelice[45], după cum, în aceeaşi măsură, a răspuns şi intereselor politice ale claselor conducătoare. Legea sindicatelor a fost o măsură care, încercînd să pună de acord cu epoca, a reprezentat totuşi, un exemplu tipic de politică sinteză a măsurilor represive cu măsurile de concesii. Momentul însuşi, cînd această lege a fost promulgată, este, din acest punct de vedere, revelator. După ce mişcarea muncitorească îşi dovedise marile potenţe, deşi fusese înăbuşită greva generală din octom-

---

[41] „Monitorul oficial" nr. 46, Dezbat. Adun. Deput., sesiunea ordinară 1923—1924, p. 1379.

[42] Arh. statului Bucureşti, Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, dos. nr. 228/1927, f. 9—17.

[43] *Idem.*

[44] I. I. Mirescu, *Sindicatele muncitoreşti şi legislaţia muncii*, Bucureşti Edit. ziarului „Socialismul", 1926, p. 24—25.

[45] Unii autori burghezi, cum este I. Lărgeanu, considerau că acest mod de reglementare a situaţiei sindicatelor nu era corespunzător realităţilor româneşti. I. Lărgeanu vedea în legea sindicatelor şi chiar în legea persoanelor juridice produse aparţinînd influenţei anglo-franceze. El era partizanul sistemului corporatist (I. Lărgeanu, *Organizarea profesională a României. Cadru, origine, dezvoltarea istorică şi stadiul actual. Conţinutul şi coordonarea*, Bucureşti, „Lupta", 1943, p. 23.

brie 1920, şi după ce în septembrie 1920 printr-o măsură respresivă guvernul Averescu legiferase reglementarea conflictelor de muncă, punînd — după expresia lui G. Strat — la adăpost viaţa economică a statului de orice surpriză sau încercare de grevă generală, acelaşi guvern printr-o măsură mai concesivă, recte legea sindicatelor, crea cadrul juridic al sindicalismului, dîndu-i, în bună măsură, un curs nou[46]. Consecinţă a principiului libertăţii de asociere nou statuat, breslele şi corporaţiile, adică organismele care marcau pînă acum în ochii oficialităţilor asocierea, erau desfiinţate, rămînînd să mai funcţioneze numai ca organe de asigurare pînă la înfiinţarea Caselor de asigurări[47]. În cadrul aceluiaşi flux de natură concesivă se înscriau şi prevederile din lege în conformitate cu care sindicatele cu capacitate juridică beneficiau de o serie de drepturi : de a sta în justiţie ca parte principală sau alăturată, de a avea patrimoniu şi a dobîndi orice avere, mobilă sau imobilă, cu titlul gratuit sau oneros, de a constitui aşezăminte cu caracter economic sau cultural, de a încheia contravenţii colective de muncă, de a desemna delegaţi în toate comisiile de legiferare sau de a veghea, de acord cu organele oficiale ale statului, la respectarea regulamentelor şi legilor muncii[48]. Multe din aceste drepturi, chiar dacă nu au fost întrutotul aplicate, erau recunoscute pentru prima oară, ca expresii ale creşterii mişcării muncitoreşti din România în anii de avînt revoluţionar. Cel mai important era dreptul de a lua parte, în anumite condiţii, la tratativele de împăciuire în conflictele de muncă. Aşa cum se ştie, legea conflictelor de muncă, în mod indirect, desfiinţa organizaţiile muncitoreşti prin nerecunoaşterea reprezentanţilor acestora în soluţionarea conflictelor dintre patroni şi muncitori[49]. Legea sindicatelor suprima de fapt articolul cu pricina din legea conflictelor, hotărînd că reprezentanţii sindicatului reclamant, nu numai că puteau lua parte la tranşarea conflictelor ivite între muncitorii organizaţi şi patronii lor, dar erau chiar obligaţi la aceasta de lege[50]. Dealtfel, o atare stipulaţie reieşea aproape inevitabil din însăşi promulgarea legii. Concepută ca o importantă măsură pe linia realizării aşa-numitei „armonii sociale", legea sindicatelor, pentru a fi aplicată, trebuia în mod obligatoriu să beneficieze de instrumentele necesare. Acestea erau : contractul colectiv, procedura aplanării conflictelor de muncă, instituirea împăciuirii şi arbitrajului. La rîndul lor, datorită unui raport de interdependenţe, generat de întregul eşafodaj al armoniei sociale, ele nu puteau funcţiona fără existenţa unor sindicate în plenitudinea acelor drepturi pe care le putea conferi legalitatea burgheză. Iată de ce, valorificînd şi situaţia că mişcarea muncitorească începuse să intre în reflux, dar şi pentru a pune în aplicare irealizabilul lor plan de pace socială, clasele conducătoare au considerat că o măsură bazată pe o mai mare largheţe, era mai oportună

[46] G. Strat, op. cit. p. 10.

[47] *Organizaţiile profesionale la începutul anului 1926*, Inst. de arte grafice „Eminescu", Bucureşti, 1927, p. 7.

[48] Toate aceste drepturi sînt subliniate de majoritatea autorilor care se ocupă special sau tangenţial de chestiunea sindicală (v. G. Strat, *op. cit.*, p. 15—16 ; Toma Riconte, *op. cit.*, p. 102 ; A. D. Donea, *Ministerul muncii. Culegere de date cu caracter istoric, referitoare la anii 1920—1951*, Manuscris, în Arhiva Ministerului sănătăţii, Fondul Ministerul Muncii, p. 58 etc.

[49] *Documente din istoria Partidului comunist şi a mişcării muncitoreşti revoluţionare din România. Mai 1921 — august 1929*, Edit. politică, Bucureşti, 1970, p. 52—53.

[50] *Idem*.

decit continuarea politicii tradiţionale antimuncitoreşti. Pe această bază, folosind art. 34 din legea sindicatelor, care anula dispoziţiile potrivnice din legea conflictelor de muncă, multe organizaţii sindicale, muncitoreşti şi patronale, au participat la soluţionarea a numeroase conflicte de muncă şi nu de puţine ori, intervenţia lor a adus cîştig de cauză muncitorilor[51]. Fără îndoială, cel mai mare cîştig pe care muncitorimea l-a obţinut prin legea din 1921, a fost înscrierea însăşi a dreptului de asociere într-un text legislativ special. Era o mare cucerire a clasei muncitoare în planul luptei sociale, cu toate limitele legii din 1921 şi cu toată aplicarea sa defectuoasă. Un autor burghez, G. Taşcă, aprecia că dreptul de asociere în forma lui din 1921 era prea larg. „Dreptul acordat lucrătorilor salariaţi ai statului – spunea el – de a se constitui în sindicate profesionale întocmai ca acei din întreprinderile private este, după părerea noastră, partea slabă şi vulnerabilă a legii din 1921"[52] Pornind de aici, el considera că legea persoanelor juridice, în mare parte, a fost determinată „de această asimilare a lucrătorilor din întreprinderile statului cu cei din întreprinderile private"[53]. Aprecierile acestea sînt, evident, eronate. Legea persoanelor juridice a fost dată nu pentru că legea sindicatelor venea cu o prea mare extindere a dreptului de asociere, situaţia funcţionarilor publici fiind elocventă, cît mai ales datorită faptului că muncitorii, interpretînd adecvat spiritul legii din mai 1921, au căutat s-o folosească pentru a face din sindicate organizaţii puternice în lupta contra exploatării. În acest context, spunea C. Titel-Petrescu, cînd mişcarea organizatorică luase avînt, clasele guvernante, neliniştite, au trecut la aplicarea „formalismului juridic al constituirii sindicatelor prin legea persoanelor juridice"[54]. În ansamblu, efectele legii sindicatelor au fost pozitive. Datele cantitative relevă că după greva generală din 1920, cînd au înregistrat o bruscă scădere a numărului de membri, sindicatele au început să reparcurgă un drum ascendent. În preajma grevei generale, numărul muncitorilor organizaţi atinsese cifra de aproximativ 250.000[55]. Conform documentelor P.C.R., in 1923, cînd sindicatele din România s-au despărţit în două curente, in total existau 52.000 sindicalizaţi, din care 32,500 aparţineau ramurii unitariste, iar restul de 19.500, sindicatelor amsterdamiste[56]. Pe lîngă muncitorii organizaţi, mai existau 512.000 muncitori neorganizaţi, în industria mare şi mică, plus 1.165.000 ţăranii şi alte profesiuni[57]. Din examinarea cifrelor se observă că procentul muncitorilor organizaţi abia atingea 8–9% din numărul total al proletarilor din industria mare şi mică şi abia 3% din totalul tuturor categoriilor de muncitori

---

[51] *Organizaţiile profesionale la începutul anului 1926*.. p. 32.

[52] G. Taşcă, *op. cit.*, p. 93–94.

[53] Idem. Cu o explicaţie mai substanţială şi în altă formă, concluzia menţionată o trage G. Taşcă şi într-o conferinţă intitulată *Regimul muncii*, ţinută la 8 februarie 1926 la Institutul social din Bucureşti (Arh. statului Bucureşti, oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, dos. nr. 223/1926, f. 7).

[54] C. Titel-Petrescu, *op. cit.*, p. 126.

[55] G. Vlădescu-Răcoasa, *Mişcarea sindicală şi sindicalismul român*, în „Independenţa economică", nr. 1, ianuarie 1935, p. 24.

[56] *Documente din istoria Partidului comunist*.. p. 618–620.

[57] *Idem.*

şi de profesiuni. Tot pentru anul 1923, statisticile oficiale dau la iveală cifre mai ridicate:

11 uniuni patronale cu 14.573 membri
17 uniuni muncitoreşti cu 59.743 membri
94 sindicate patronale neafiliate cu 9385 membri
93 sindicate muncitoreşti neafiliate cu 18.463 membri
23 sindicate mixte cu 3.802 membri

În total erau 238 asociaţii cu 105.766 membri, din care 23.758 patroni, 78.206 muncitori şi 3.802 membri ai organizaţiilor mixte[58]. Deşi aceste date nu sînt suficient de revelatoare, întrucît le lipsesc baza de raportare pentru anii 1921 şi 1922, totuşi este sigur că, după 1920, mişcarea sindicală progresase. O anchetă făcută în 1923 (publicată în 1924) relevă că muncitorii în urma înţelegerii posibilităţilor de luptă oferite de sindicate, chiar în condiţiile respectării legalităţii burgheze au început să se apropie tot mai mult de ele[59]. Acelaşi lucru este confirmat şi de o declaraţie din 10 februarie 1927 a lui N. Romanescu în Senat, declaraţie conform căreia, între 1921 şi 1924, mişcarea sindicală românească a fost „admirabilă", înregistrînd o continuă creştere[60].

În 1926, autorităţile au publicat rezultatele unei a doua anchete (efectuată la sfîrşitul anului 1925), anchetă extrem de sugestivă sub aspectul urmărilor schimbărilor survenite în reglementarea legislativă a activităţii sindicale. Comparînd datele anchetei de la sfîrşitul anului 1923 cu cele ale anchetei din 1925, dat fiind că au la origine aceeaşi sursă, se poate constata că numărul membrilor sindicalizaţi a scăzut la patroni cu 341 (1%), iar la muncitori cu 26.854 (34%)[61]. Menţionăm că datele referitoare la sfîrşitul anului 1925 aveau în vedere, în egală măsură, toate organizaţiile profesionale, indiferent dacă ele obţinuseră capacitatea juridică în baza legii din 6 februarie sau în baza altora. Aşadar, mişcarea sindicală înregistra după 1924 o nouă perioadă de regres. Căutînd să aplice cauzele unei astfel de situaţii, broşura care publica rezultatele anchetei ţinea să precizeze, de la început, că nu legea persoanelor juridice era „cauza cea mai importantă a lîncezirii organizării profesionale"[62]. În ierarhizarea factorilor determinanţi ai regresului mişcării sindicale româneşti se încerca impunerea ideii că, pe primul plan, s-ar situa : insuficienta pătrundere a spiritului de organizare profesională în rîndurile muncitorilor, situaţia economică generală şi amestecul politicului în chestiunile profesionale. În ultimă instanţă, se recunoştea şi faptul că, presupunînd condiţii mai numeroase pentru legalizare, legea persoanelor juridice a fost, totuşi, o cauză care a ţinut

[58] Grigore Tranco-Jassy, *La législation sociale en Roumanie*, Bucarest, Institut d'Arts graphiques, „Eminescu", 1926, p. 43 ; „Buletinul muncii Cooperaţiei şi Asigurărilor sociale", VI, nr. 3—4—5, martie, aprilie, mai, 1925, p. 179 ; Idem, V, nr. 9, septembrie, 1924, p. 261—262 ; După G. Vlădescu-Răcoasa, în 1923, numai Consiliul general al sindicatelor amsterdamiste avea afiliaţi 36. 854, număr care în 1924 va scădea la 33.362, în 1925, la 33.093, în 1926 la 30.784, în 1927 la 27.134, iar în 1928, după modificarea legii persoanelor juridice, numărul a crescut la 28.872 (G. Vlădescu-Răcoasa, *op. cit.*, p. 25).

[59] *Organizaţiile profesionale la începutul anului 1926*.. p. 10.

[60] „Monitorul oficial" nr. 29, Dezbat. Senatului, 25 febr. 1927, şedinţa din 10 febr., p. 563. N. Romnescu oferă şi date numerice care corespund în linii generale, cu cele oficiale.

[61] *Organizaţiile profesionale la începutul anului 1926*.. p. 26.

[62] Idem, p. 28.

în loc mişcarea de sindicalizare. Evident, ordinea acestor factori trebuie schimbată. Mai întîi, este lipsită de suport afirmaţia, potrivit căreia, în rîndurile muncitorimii nu a existat un spirit de solidarizare. Altminteri, nu s-ar fi justificat nici crearea cadrului juridic al sindicalismului, după cum nu s-ar explica nici nivelul numeric atins de mişcarea sindicală românească în 1920. În al doilea rînd, se impune de precizat că situaţia economică generală nu a reprezentat un factor care să greveze, în limite adînci, procesul de asociere profesională. În România, perioada dintre anii 1922–1928, datorită nivelului de dezvoltare a economiei, a venit cu forme economice specifice. Astfel, deşi capitalismul a înregistrat o evoluţie ascendentă, aceasta nu a generat o stare de prosperitate economică atît de mare, încît, repercutată pe plan social, să poată produce un reflux general şi profund în mişcarea muncitorească. Condiţiile generale, inclusiv cele economice ale perioadei amintite, cu toate că nu au adus mişcării muncitoreşti cotele sale înalte de manifestare specifice anilor 1918–1921, au permis totuşi, mai ales politiceşte, parcurgerea unui necontenit proces de creştere cantitativă şi calitativă. În aceşti ani, P.C.R. a desfăşurat o activitate bogată pe toate planurile, inclusiv pe frontul sindical şi tot în aceşti ani, guvernul liberal a dus o politică antimuncitorească expresiv concretizată în ilegalizarea activităţii comuniştilor şi în elaborarea legii persoanelor juridice. Prin urmare, dacă după 1924 mişcarea sindicală traversa un moment mai greu pentru existenţa sa, acest lucru nu trebuie pus în imediată legătură cu starea economică. În aceeaşi măsură, nu poate fi invocat nici factorul „politic" în sindicate. În general, cînd vorbeau despre politica în sindicate, oficialităţile se refereau la activitatea comuniştilor, membri sindicalişti. De obicei, se urmărea impunerea aserţiunii după care, datorită comuniştilor, în sindicate a fost introdusă confuzia şi din acest motiv muncitorii neorganizaţi nu le mai priveau cu încredere. În realitate, lucrurile stăteau altfel. Considerăm că, dacă este necesar să se vorbească de o influenţă negativă a activităţii politice asupra sindicatelor, acest fapt nu poate fi făcut decît punînd-o în legătură cu actul sciziunii lor în două curente. Sciziunea a avut, în adevăr, consecinţe nedorite asupra sindicalismului din România, dar ea nu s-a datorat exclusiv activităţii politice, ci şi altor elemente, care, integrîndu-se ariei largi a principiilor directoare ale celor două curente, s-au înscris în acelaşi context de jenare a dezvoltării mişcării sindicale.

După opinia noastră, orice explicaţie care îşi propune să stabilească, fie şi în linii generale, factorii care au determinat regresul asocierii după după 1924, nu poate porni decît de la legea persoanelor juridice. Ne sprijinim afirmaţia nu numai pe raportarea strict teoretică la care am procedat ceva mai înainte, sau pe datele cantitative menţionate, dar şi pe documente care atestă veridic modul în care această lege a fost aplicată.

Informaţii demne de crezare, furnizate de Arhivele Ministerului sănătăţii – Fondul Ministerul muncii şi Ocrotirilor sociale, demonstrează că legea persoanelor juridice, ca urmare a multiplelor posibilităţi pe care ea le punea la îndemîna organelor administrative, a fost de foarte multe ori încălcată. Luînd, de exemplu, anul 1924 ca punct despărţitor, se poate constata că după acest an cazurile de neacordare a personalităţii juridice sindicatelor, de imixtiune în treburile lor interne sau de dizolvare sînt mult mai numeroase

decît în perioada anterioară[63]. Cele mai dese motive invocate erau : neîndeplinirea formalităţilor la constituire, statutele neconforme cu legile ţării, activitate comunistă trecută sau prezentă a membrilor sindicatelor [64] etc. Este interesant de subliniat că în 1925, cu ocazia anchetei menţionale, s-a constatat că uniuni şi organizaţii sindicale numeroase nu mai funcţionau de mult timp (e drept, atît datorită legii persoanelor juridice, cît şi legii sindicatelor), sau aşteptau să fie dizolvate din incapacitatea de a se conforma dispoziţiilor riguroase ale legii[65]. Adesea, chiar şi cheltuielile băneşti necesare recunoaşterii împiedicau sindicalizarea, dat fiind că asociaţiile erau în imposibilitate de a le acoperi. Într-un memoriu adresat ministrului muncii în iunie 1926 muncitorii din Braşov arătau că pentru legalizarea actelor şi proceselor verbale ocazionate de înfiinţare, sindicatele trebuiau să plătească 2.000 – 2.500 lei, în timp ce pentru publicarea lor, sau a modificărilor de direcţiuni în Monitorul oficial cca 1000 – 1500 lei, ceea ce – spuneau ei – era o adevărată „jertfă“ pentru sindicate[66]. Judecînd-o în ansamblu, este cert că legea persoanelor juridice prezenta marile defecte de a rămîne extrem de zgîrcită tocmai în punctele care priveau trinitatea vitală a existenţei sindicatelor, adică constituirea, supravegherea şi dizolvarea. Guvernul liberal aduce, prin aceasta, o gravă atingere dreptului de liberă sindicalizare şi comitea, după expresia lui G. Strat, o indiscutabilă „inelegantă juridică“[67]. Trei ani mai tîrziu, expresie a efectelor negative ale măsurii liberale în planul mişcării sindicale, legea persoanelor juridice era modificată, cînd unele dintre dispoziţiile sale restrictive, respectiv cele privitoare la procedură, erau în oarecare măsură atenuate[68].

Concluzia care se desprinde, pe marginea tuturor celor arătate, este aceea că evoluţia mişcării sindicale din România a fost în mare măsură influenţată de cadrul său juridic. Reglementat prin două legi, deosebite sensibil în substanţa prevederilor lor, cadrul juridic a făcut ca mişcarea sindicală românească să parcurgă un drum anevoios. Astfel, folosindu-se dispoziţiile mai ale legii sindicatelor,ea a reuşit să străbată relativ mai repede drumul redresării după anul 1920, pentru ca, obligată apoi să suporte prevederile restrictive ale legii persoanelor juridice, să intre într-un moment mai dificil, agravat şi de actul sciziunii în două curente din septembrie 1923. Este neîndoielnic, în ansamblul lor, legile care se referă la dreptul de asociere a reprezentat pentru clasele dominante mijloace importante de acţiune împotriva maselor. Burghezia românească a căutat să-şi consolideze şi mai mult poziţiile cîştigate, făurind în acest scop o diversitate de legi, inclusiv cele ale asocierii.

---

[63] Arh. Ministerului sănătăţii, Fond Ministerul muncii, dos. nr. 527, 530, 539, 560, 577, 584, 585, 586, 598, 629, 634/1936.

[64] Idem.

[65] *Organizaţiile profesionale la începutul anului 1926*.. p. 13.

[66] Arh. statului Bucureşti, Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, dos. nr. 223/1926, f. 4 ; v. şi I. I. Mirescu, *op. cit.*, p. 25.

[67] G. Strat, *op. cit.*, p. 16—17.

[68] A. D. Donea, *op. cit.*, p. 59; D. Sandru, *op. cit.*, p. 176.

CONSIDERATIONS SUR L'ÉVOLUTION DU CADRE JURIDIQUE DU SYNDICALISME EN ROUMANIE (1921—1924)

Résumé

L'article s'occupe d'un aspect moins étudié par l'historiographie roumaine, concernant le mouvement syndical, c'est à dire de son cadre juridique. On mentionne que, dans la Roumanie bourgeoise, le cadre juridique du syndicalisme, avec tous les côtés positifs et ses grands défauts a été établi et respectivement amendé par deux lois : la loi de syndicats professionels de mai 1921 et la loi des personnes juridiques de février 1924. L'idée central de l'article est que l'evolution du mouvement syndical en Roumanie a été influencée en grande mesure par son cadre juridique. Reglementé par deux lois qui, même situés en temps l'une de l'autre à un court interval, présentaient quand même des grandes differences, cela a fait que le mouvement syndical roumaine ait parcouru un chemin difficile. C'est pour cela, qu'en employant les dispositions plus larges de la loi des syndicats qui, imposée par les exigences de l'époque cherchait à les satisfaire, restant en même temps une mesure bourgeoise tipique concessive, le mouvement syndical a reussi à parcourire relativement vite le chemin du redressement après 1920.

Après, obligé de supporter les prévisions restrictives de la loi des personnes juridiques il a passé par un moment plus difficile, agravé aussi par la scission en deux courents, en septembre 1923. L'article souligne que dans leur ensemble, les lois qui se rapportent au droit d'association ont représenté pour les classes dominantes des moyens importants d'action contre les masses.

La bourgeoisie roumaine a cherché à consolider de plus en plus les positions gagnées promulgant à ce but une diversité de lois, y compris celles de l'association.